ВІДЗИВ

офіційного опонента на дисертаційне дослідження Рибнікової Еліни Юріївни на тему "Господарсько-правове стимулювання використання відновлювальних джерел енергії в Україні", поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право

Актуальність теми дослідження Рибнікової Еліни Юріївни на тему "Господарсько-правове стимулювання використання відновлювальних джерел енергії в Україні" обумовлена пошуком найбільш прогресивних напрямів пожвавлення підприємницької активності в Україні у контексті використання відновлювальних джерел енергії.

Правові аспекти використання відновлювальних джерел енергії сьогодні набувають величезної актуальності для економіки України у контексті загальноєвропейської інтеграції, заслуговують спеціального всебічного розгляду з урахуванням попереднього досвіду його застосування у світі та Україні. Поняття відновлювальних джерел енергії уведене у наше законодавство у результаті вивчення досвіду багатьох держав щодо сприяння правовими засобами розвитку найбільш перспективних галузей економіки; правових засобів стимулювання розвитку енергетичної сфери. Особлива важливість цієї категорії для безпеки України.

Загалом проблема економічного розвитку України сьогодні виносить на перший план питання осучаснення та європеїзації засобів економіко-правового впливу та загалом економічної політики. Адже усі ресурси у силу глобалізації та природного наближення до центрів обігу грошей та цінних паперів, центрів прийняття рішень, сьогодні мають бути узгоджені із аспектами безпеки економічної політики, зокрема передбачити найбільш ефективний енергетичний розвиток національної економіки. Потреби подолання залежності від зовнішніх енергетичних поставок, по суті, сьогодні виступає вагомим чинником незалежності України у найближчий перспективі. Загалом складається ситуація, за якої лише цілеспрямована підтримка розвитку альтернативних та відновлювальних джерел енергії у господарському комплексі дозволяє оптимістично дивитися на перспективи економічної розбудови України.

У контексті цих проблем дослідження засобів стимулювання використання відновлювальних джерел енергії в Україні є надзвичайно актуальним та своєчасним.

На жаль, сучасні юристи-господарники до цих проблем зверталися лише побічно. Досить відома докторська дисертація Г. Д. Джумагельдиевої на тему «Правовое обеспечение энергосбережения» – ця робота була орієнтована на аспект збереження енергії, а не переорієнтацію її джерел на відновлювальну базу у глобальному сенсі. Хоча сама по собі така переорієнтація, навіть без

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
КАНЦЕЛЯРІЯ
Вхід № 01-1581
24 09 2018 р.

урахування потреб енергозбереження, є цінністю, яка повинна стати предметом дисертаційного господарсько-правового дослідження.

Наукова новизна, оцінка обґрунтованості наукових положень дисертації та їх достовірності.

Дослідження положень, пропозицій та висновків запропонованої на розгляд дисертації дозволяє визнати їх обґрунтованість та достовірний характер, наявність як у самому предметі та завданнях роботи, так і у отриманих результатів достатнього рівня наукової новизни.

Зокрема, у роботі Е. Ю. Рибнікової доведено необхідність узагальнення у нормативно-правових актах термінів «нетрадиційні та поновлювані джерела енергії» та «альтернативні джерела енергії» під єдиним терміном «відновлювані джерела енергії», що дозволить уніфікувати термінологію у галузі відновлюваної енергетики з міжнародно-правовими актами та сприятиме однаковому тлумаченню правових приписів щодо стимулювання використання відповідних джерел енергії (с. 17, 46, 47 тощо). Дійсно, суцільна плутанина у найважливіших питаннях енергетичної галузі тут потребує негайного усунення як із практичної, так із теоретичного погляду. Необхідно чітко визначитися із змістовним навантаженням тих результатів реформ, які служать орієнтиром для змін енергетичної галузі і підхід дисертантки у цьому достеменно сприяє.

У роботі вдало визначено поняття господарсько-правового стимулювання використання ВДЕ як процесу цілеспрямованого впливу органів державної влади, органів місцевого самоврядування, профільних організацій, фінансових установ на господарюючих і негосподарюючих суб'єктів з метою активізації виробництва та споживання енергії, виробленої на основі ВДЕ, шляхом закладення у господарському законодавстві як позитивних, так і негативних засобів спонукання (с. 17, 115-119, 191 тощо); класифіковано засоби позитивного господарсько-правового стимулювання використання ВДЕ шляхом виокремлення фінансово-господарських, організаційно-правових та інформаційно-психологічних засобів (с. 17, 115-116 тощо); обґрунтовано напрями скорочення строків окупності та підвищення інвестиційної привабливості проектів у галузі відновлюваної теплової енергетики, на підставі розрахунку економічно обґрунтованих тарифів на відновлювану теплову енергію, що передбачає врахування питомих витрат на її генерацію на основі кожного з можливих видів ВДЕ (с. 18, 87, 108 тощо).

Значну практичну користь мають пропозиції щодо вдосконалення механізмів впровадження в Україні системи бізнес-інкубаторів в якості інфраструктурного механізму підтримки господарюючих суб'єктів у галузі відновлюваної енергетики, зокрема шляхом не лише спеціального фінансування відповідних заходів, але й закріплення на законодавчому рівні послуг, що мають надаватися у цих бізнес-інкубаторах за державний кошт (технологічних, бухгалтерських, юридичних тощо) (с. 134-140 тощо).

Реалізація цих результатів здатне вивести на новій рівень не лише законодавчу термінологію у сфері використання відновлювальних джерел

енергії, алей виступити новим інструментом господарсько-правової модернізації державної економічної політики.

Дисертація чітко доводить зиск від комплексних господарсько-правових досліджень найбільш перспективних напрямів економічного розвитку. Адже окремі адміністративно-правові, цивільні, міжнародні дослідження розвитку відновлювальної енергетики не можуть забезпечити цілісного її сприйняття. У зв'язку із цим заслуговує на підтримку думка здобувачки про те, що саме господарські відносини як найбільш енергетично залежні піддані першочерговому правовому впливу у цій сфері, а підвищення ефективності механізму стимулювання використання ВДЕ потребує залучення підприємницького сектора та активізації усієї сукупності господарських відносин у напрямку якомога повнішого використання ВДЕ (с. 72,73, 190 тощо); визначення поняття ВДЕ як предмета господарського правового регулювання (с. 42, 195 тощо).

Загалом у роботі Е. Ю. Рибнікової вперше акцентовано увагу на перспективи «зеленого» тарифу з огляду на його строковість та обґрунтовано потребу поступової переорієнтації суб'єктів господарювання на стимулюючі засоби, які стабілізують попит на ВДЕ, зокрема систему квотування, яка набула поширення у Швеції, Бельгії, Великобританії, шляхом зобов'язання власників генеруючих потужностей на основі ВДЕ реалізовувати 50 % виробленої відновлюваної енергії до 2030 року за «зеленим» тарифом (с. 19, 110-112 тощо). Остання теза виступає своєрідною програмною основою виходу із тупику сьогоднішніх пільг у сфері господарської діяльності з використанням «зеленого» тарифу, зосереджує уваги на подальшому розвитку економіки у загальноєвропейському підході.

Це демонструє широкий кругозір авторки, яка вміє поєднувати економіко-правовий аналіз із загальною соціологією, політологією та гуманітарним аспектом досліджуваного питання.

Дисертантка вірно відзначає необхідність вдосконалення дозвільної системи у сфері відновлюваної енергетики, зокрема шляхом надання власникам об'єктів ВДЕ першочергового права на відведення земельних ділянок для розміщення своїх генеруючих потужностей, а також шляхом звільнення власників об'єктів відновлюваної електроенергетики від сплати за приєднання електроустановок до електричних мереж (с. 19, 95, 155 тощо).

Особливо цінним у роботі слід визнати аналіз зарубіжного досвіду впровадження відновлювальних джерел енергії, зокрема, практики розвитку відповідної галузі таких країн, як Німеччина, Австрія, Данія, Швеція, Фінляндія, та можливостей його адаптації до українських реалій, зокрема шляхом запровадження екологічного податку за використання природного газу для опалення та вимоги щодо обов'язкового суміщення традиційного палива з біокомпонентами.

Не можна не звернути увагу на підходи у роботі до напрямів розвитку законодавства про «зелений» тариф з огляду на його строковість, що

відображено у пропозиціях поступово переорієнтувати суб'єктів господарювання на стимулюючі засоби, які стабілізують попит на ВДЕ, зокрема систему квотування, яка набула поширення у Швеції, Бельгії, Великобританії, шляхом зобов'язання власників генеруючих потужностей на основі ВДЕ реалізовувати 50 % виробленої відновлюваної енергії до 2030 року за «зеленим» тарифом, у той час як інші 50 % мають бути реалізовані у рамках системи квотування (с. 18, 108-112, 188 тощо);

Це найбільш сильна частина роботи.

Здобувачка не лише визначила зарубіжний досвід, алей систематизувала помилки від запровадження відповідного режиму використання відновлювальних джерел енергії.

Все це дозволяє зробити висновок про те, що дисертація Е. Ю. Рибнікової написана на достатньому теоретичному рівні, має наукову і практичну цінність, характеризується єдністю смислу. Автором сформульовані важливі положення, що складають господарсько-правові засади використання відновлювальних джерел енергії. Ці положення розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для науки господарського права.

Наукові результати, висновки та рекомендації, вміщені у дисертаційному дослідженні, є досить обґрунтованими, що, зокрема, підтверджується достатнім рівнем апробації дисертаційних положень у фахових виданнях (пять надрукованих статей), на трьох наукових конференціях, та у позитивних відгуках митних органів.

Результати дослідження Е. Ю. Рибнікової можуть бути використаними як у науково-дослідній діяльності, так у правотворчих процесах, правозастосовній діяльності та у навчальному процесі.

ЗАУВАЖЕННЯ ДО РОБОТИ.

Як і будь-яке наукове дослідження робота Е. Ю. Рибнікової не позбавлена недоліків. Серед дискусійних аспектів роботи слід вказати на наступні.

1. Певне протиріччя спостерігається у висновку щодо поняття енергетичної безпеки, під якою за широким значенням «як складової національної безпеки, яка являє собою здатність енергетичної галузі забезпечувати гідні умови життя і розвитку особистості, стабільні умови для розвитку економіки країни, здатність держави до захисту своїх енергетичних інтересів як на державному, так і на міжнародному рівні» (с. 17).

Подібний підхід, як видається, дещо виходить за межі розуміння національної безпеки загалом.

Йдеться про те, що не можна динамічні чинники правозастосування та реалізації національної безпекової політики вміщувати у статичний вимір поняття енергетичної безпека. Для випадку наведеного у роботі визначення це означає, що «здатність держави до захисту своїх енергетичних інтересів як на державному, так і на міжнародному рівні» не може виступати елементом енергетичної безпеки.

Не випадково, у Законі «Про національну безпеку» національна безпека України - захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз. Тобто будь-яка безпека – це статичний стан, на досягнення його повинна працювати уся держава та громадянське суспільство. А здатність держави забезпечувати національну безпеку стає у цьому контексті елементом динамічної державної економічної, енергетичної та інших видів політичної діяльності.

2. У роботі запропоновано виведення біоетанолу із групи підакцизних товарів та встановлення нульової ставки акцизного податку на біодизель та паливо моторне альтернативне до моменту, коли частка альтернативних видів палива у загальному балансі палива в Україні не досягне 20%.

Як видно йдеться про «паливо моторне альтернативне». Але, такий підхід суперечить загалом ідеї підтримці відновлювальних джерел енергії, зводить останніх саме до альтернативних джерел енергії, інститут яких авторка саме й пропонує у першому рівні новизни замінити інститутом відновлювальних джерел енергії. Такий висновок про внутрішню суперечність випливає із того, що до палива моторного альтернативного відноситься на сьогодні й стиснутий природній газ. По суті, категорія альтернативного палива суперечить самій природі відновлюваності, адже не є в його змісти визначальним елементом. Альтернативність не є відновленням за визначенням, а тому й відповідне податкове послаблення у цьому контексті має бути переглянуто.

3. Деякі висновки авторки носять публіцистичний характер, якого треба уникати у наукових дослідженнях.

Зокрема, на с. 113-114 авторка заявляє, що «політична ситуація, яка склалася у нашій країні, призводить до непослідовного прийняття нормативно-правових актів у галузі відновлюваної енергетики…». У цьому випадку, як видається, авторка підмінює поняття неякісною роботи парламенту поняттям вад політичної ситуації. Так само на с. 167 зауважується на «поточну політичну ситуацію» без будь-якого пояснення змісту відповідних заперечень.

Насправді, в Україні останні роки політична ситуація є стабільною та не має знак дестабілізації. Інше потребує ретельного доведення, чого у роботі не зроблено.

4. Багато висновків роботи є занадто категоричними.

Наприклад, на с. 95 зазначено: «встановлення обмеженого терміну дії технічних умов покладе кінець зловживанню правом на безстрокове резервування потужностей». Разом із тим, не враховано, що відповідний термін може бути на стільки довгий, що фактично означатиме необмеженість.

Так само, на с. 114-115 зазначається, що «моральні стимули ґрунтуються на потребах суб'єктів господарювання у суспільному визнанні». Насправді, формування мотивації суб'єктів господарювання відбувається у більш складний спосіб. Суспільне визнання є ціллю та надбанням лише окремих суб'єктів

господарювання. Якщо виходити з узагальнення тих категорій, які мають численні висновки, чи, як цьому випадку є скоріше виключенням, ніж правилом, то виникає велика хибність висновків автора.

Але, як видно, наведені зауваження не можуть стати перешкодою для загальної позитивної оцінки роботи Е. Ю. Рибнікової. Вона послідовно зверталася до відповідної тематики на рівні наукових статей, тез наукових конференцій та довела здатність вирішувати складні проблеми господарсько-правової науки та практики.

Таким чином, дисертація Е. Ю. Рибнікової, подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук із спеціальності 12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право, є завершеною науковою працею, яка вирішує для науки господарського права конкретне наукове завдання визначення особливостей використання відновлювальних джерел енергії в Україні, відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук.

К.ю.н., доцент, доцент кафедри
адміністративного та господарського
права ОНУ ім. І. І. Мечникова В.В. Чайковська

Підпис кандидата юридичних В.В. Чайковської засвідчую:
Проректор з наукової роботи ОНУ,
_____
«___» _____ 2018 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ * ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА * Код в ЄДРПОУ 02071091

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
КАНЦЕЛЯРІЯ
Вхід № 01-1584
"24" 09 2018 р.